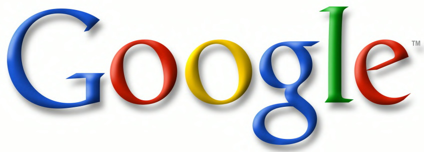

ZABYTEK
JĘZYKA POLSKIEGO
Z POCZĄTKU WIEKU XVI.

Z RĘKOPISU BIBLIOTEKI UNIWERSYTETU W ERLANGEN

WYDAŁ

L. MALINOWSKI.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.
1898.

Osobne odbicie z Tomu XXVIII. Rozpraw Wydziału filologicznego
Akademii Umiejętności w Krakowie.

W Krakowie, 1898. — Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, pod zarządem J. Filipowskiego.

Zabytek języka polskiego

z początku wieku XVI.

z rękopisu Biblioteki Uniwersytetu w Erlangen

wydał

L. Malinowski.

W Bibliotece Uniwersytetu w Erlangen w Bawaryi pod Nr. 1798. znajduje się manuskrypt papierowy w oprawie pergaminowej (niezapisanej) znak rubro |10| na odwr. 1. k. parg. i Nr. 1798.) Oprawa jest w formie pugilaresu ze sznurkiem jedwabnym wiśniowego koloru. Format dwunastka (małe 8°). Książeczka składa się z dwu zeszytów: pierwszy kwinterion (od 2 karty zaczynający się), drugi kwaternion. Do umocowania służą kawałki białego pergaminu. Oba zeszyty są przyszyte do okładki z tego samego papieru co karta 1. i ostatnia i do okładki pergaminowej sznurkiem konopianym czy lnianym. Do ostatniej karty (okład. papier.) przyklejono list prof. Dr. Jana Bołoza Antoniewicza, datowany z Monachium 10. V. 1887., który tę książeczkę miał w rękach. Treść listu odnosi się do książeczki. P. Antoniewicz takie podaje wiadomości o manuskrypcie: Manuskrypt pochodzi z 2-ej połowy w. XV. Jest pisany po polsku „mit etwas schlesischer Färbung“.

Treść: Jest to książeczka do spowiedzi. Właścicielka wyznawa Bogu, Matce Boskiej, ŚŚ. Apost., Ś. Stanisławowi, patronowowi naszemu i „mojej patronce św. Jadwidze“, Aniołowi stróżowi i t. d.

Dr. Antoniewicz domyśla się, że właścicielką mogła być córka Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego (1457—1502), małżonka księcia Jerzego Bawarskiego zw. Bogatym, (Georg der Reiche) (1455—

1563). Cf. Allg. d. Biogr. 8,600 i Haentle: Genealogie d. erl. Stammhauses Wittelsbach 1870. str. 115—116. Wiadomości o owej Jadwidze uzupełnić wypada, że królewna Jadwiga wyszła za Jerzego w r. 1475, mając lat 18.

Przypuszczenie p. Antoniewicza potwierdzałaby jeszcze jedna okoliczność. Oto na karcie 1. a. pap., to jest na zwierzchnej okładce papierowej jest dedykacya od Bogomodlcy i kapłana, zwrócona do „Naymiłościwszej krolewny“, gdzie ów kapłan ofiaruje „ten dar maluczki jako barzo potrzebny zbawieniu i pożyteczny“. Jednakże są fakta, które hipotezę p. A. podają w wątpliwość, a jest jeden, który ją stanowczo obala, jak się to okaże z dalszego opisu manuskryptu.

Dwie ręce pisały tę nową książeczkę królewny Jadwigi. Od karty 2. a. do 16. b. ciągnie się sam tekst książeczki pisany w liniach czerwonych pismem okrągłem, nie znanem w w. XV i stanowczo pochodzącem z początku w. XVI. Charakter jego jest ten sam, co pisma kazań Paterka, (ok. r. 1523—25). Że to nie jest pismo z w. XV., dowodzi tego jeszcze następująca okoliczność. Oto w w. XV. nieznane są znaki diakryczne nad spółgłoskami. Tu zaś spółgłoska *ż*, obok litery *z*, lub *ſ* bez znaku, ma kiedy niekiedy, zwłaszcza na końcu wyrazów, np. *teʒ'*, *aʒ'* znak taki, jakiego używamy teraz do wyrażenia *ś* lub też kilka razy kropkę. Znak ten zjawia się dopiero w pismach w. XVI. Drugą właściwością paleograficzną, wyróżniającą nasz zabytek od zabytków w. XV., jest sposób oznaczania zmiękczenia spółgłosek przez *i* krótkie. Tego sposobu zabytki w. XV. nie znają; znakiem zmiękczenia jest tu zawsze *y*.

Inna ręka pisała rubro dedykacyą na k. 1. a. Jest to widocznie pismo osoby starszej, tak, że mogłoby uchodzić za pochodzące z w. XV. Ta sama ręka dopisała na k. 17. a. modlitwę: „Modlitwa krotka ale barzo dobra naprzeczyw povietrzv morovemv y smyercy morovey i t. d.“ Że pismo na k. 1. a. i na 17. a. jest to samo, świadczy o tem kształt szczególny niektórych liter, np. *y z ogonkiem* (oznaczone w tekście przez ÿ) *ʒ*, *ʒ*, *rʒ* i t. d. Zdaje się, że ta sama ręka poprawiała tekst i robiła dopiski czerwonym atramentem.

Z tego by już wypływało, że książeczka nie pochodzi z w. XV. Ale stanowczy dowód stanowi pochodzenie papieru. W Bonarce, wiosce, leżącej pod samym Krakowem, a stanowiącej w w. XVI. rezydencyą możnego mieszczanina krakowskiego Bonara, w pierwszej połowie w. XVI., a może i później była papiernia, założona przez właściciela. Jak twierdzi prof. Piekosiński, dotąd jedno miejsce w Bonarce zwie się papiernia. Otóż wyrabiano tam papier, ze znakiem wodnym lilie, który to znak był quasi herbem rodziny Bonarów. Ten znak wodny

znajduje się właśnie na papierze naszej książeczki. Prof. Piekosiński na podstawie swego bogatego zbioru znaków wodnych określa bliżej czas, w którym papier użyty do manuskryptu mógł być robiony. Otóż ów znak wodny, lilia, występuje dopiero między 1521 a 1531. Godna uwagi, że tę samę lilią ma papier, na którym pisano manuskrypt kazań Paterka. Oto, co na k. 3 uwag wstępnych w wydaniu Kazań Paterka zanotowałem. „Znak wodny wyobraża na tarczy lilią. Znak ten, za świadectwem Dra Fr. Piekosińskiego, występuje dopiero między r. 1521 a 1531. Kształtem zaś swym najbardziej się zbliża do znaku wodnego na papierze aktów grodzkich między r. 1523—1525".

Tak więc musi stanowczo upaść hipoteza, jakoby nasza książeczka należała do królewny Jadwigi, która zmarła w r. 1502, jako księżna Jerzowa Bawarska.

Ale w takim razie, jak objaśnić owę dedykacyą Bogomodlcy i kapłana królewny; jak wytłumaczyć owo wezwanie w tekście św. Stanisława, „patrona naszego" i mojej świętej patronki, św. Jadwigi". Jest jeden jeszcze fakt, który naprowadził Dra J. Antoniewicza na myśl o ks. Jerzowej Bawarskiej, t. j. okoliczność, że książeczka znajduje się w Bawaryi. A jednak dane paleograficzne nie pozwalają przypuszczać, aby książka należała do osoby zmarłej jeszcze w roku 1502.

Są dwie drogi wyjścia z tego kłopotu. Albo trzeba szukać innej królewny polskiej, innej Jadwigi i to takiej, którąby w I^{ej} poł. w. XVI. przebywała w Bawaryi — zadanie nie do wykonania — albo przypuścić, że zabytek nasz jest kopią. Ale w takim razie, jak usprawiedliwić dwie ręce, które niezawodnie pisały w tej książeczce? a zwłaszcza, jak wyjaśnić dedykacyą? Dalej, jakim sposobem kopia z 3-go dziesiątka wieku XVI. dostała się do Erlangen? Jestto kwestya, którą rozstrzygnąć trudno.

Ostatecznie rzecz jest obojętna, dla kogo pewien zabytek był pisany i do kogo należał, jeżeli w inny sposób możemy określić czas jego powstania.

Treść. Jak to już Dr. Antoniewicz określił, jest to książeczka do spowiedzi t. j. obszerny rachunek sumienia lub spowiedź powszechna, gdzie penitentka wyznaje grzechy, podług różnych kategoryi, a więc grzechy śmiertelne i powszednie myślą, wolą, żądzą, zezwoleniem, dopuszczeniem i opuszczeniem: a) myślą (do 4. a.), b) mową (4. b.), c) spowiada się z uczynków (5. a.). Dalej rozbiera różne zmysły, jak powonienie (5. a.) dotykanie, smak (ukuszenie) (5 b.). Dalej przechodzi grzechy śmiertelne: 1) pychę (6. a), 2) łakomstwo (6 b.) 3) nieczystość (nyeczistości, aczkolwiek nieskutecznej cielestnej, ale wżdy serdecznej) (7 a.), 4) zazdrość (albo zawisność) (7. a. b.), 5) obżarstwo

(7 b.— 8. a.), 6) gniew (8 a. b.), 7) lenistwo. Dalej idzie dziesięcioro przykazania miłego Boga (9 b.— 10. b.). Następnie wymienia ogólnikowo dwanaście członków (artykułów świętej wiary krześć. 11.a.), dalej: uczynki miłosierne (11 a. b.), nieumiętnego nauczać,' dać radę nieroztropnemu, występnego skarać, winowajcy odpuścić, smętnego pocieszać, przygody pokornie cierpieć, za nieprzyjaciela miłego boga prosić.

Uczynki milosierne człowieczeńskie albo co ku ciału zależą: łacznego nakarmić, pragnącego napoić, nagiego przyodziać, jętego więźnia wybawić, w dom pielgrzyma przyjąć, nieznanego nawiedzić, do grobu umarłego doprowadzić.

Dziewięć grzechów cudzych (12. a.).

Ośmioro błogosławieństw.

Błogosławieni ubodzy, cisi, i t. d.

Trzy cnoty boskie albo bogomowne (teologiczne 12. b.), wiara, nadzieja i łaska (czesk. láska 13. a.), 3 cnoty zawiesiste (kardynalne) (cardo = zawiasy), roztropność, sprawiedliwość, stałość albo mężność (14. a. b.)

Siedmioraka świętość Kość. św. (7 Sakramentów), krzest, spowiedź (pokuta) i t. d. (15. a. b).

Grzechy przeciwko mocy Boga ojca krewkością, naprzeciwko mądrości Syna Bożego nieroztropnością, naprzeciw Duchu św. złością, niewdzięcznością a zuchwałością.

Kończy modlitwa o odpuszczenie grzechów i prośba o wyznaczenie pokuty (str. 16. a. b.).

Tekst.

1. a. (bez linij)
(rubro) Naymyloſcywſſa krolewno
nyeraczi vaſſa myloſcz
vaſſey myloſcy kapla (sic)
a bogomodlce nyedoſtoy
nego zapomynacz· y
ſlaſky vaſſey myloſcy
nyevıpuſczacz a racz
vaſſa myloſcz than dar
maluczky wdzadznye (sic)
przyacz bocz ieſt barzo
potrzebni ſbavienyv
ŋ pozıtheczni
1. b. biała.
2. a. (między czerwon. liniami)
Y [1]) ya grzeſſna y nyepo
zytheczna ſlvga mylego
boga ſpovıadamſią y vyn
na ſyą davam panv bo
gv wſſechmocznemv w t
royczy yedinemv bogv
Oyczv y ſynv y dvchv
ſwiantemv y nayſwyath
czey (sic) pannie mariey kro
lyevnye nyebieſkey y blo
goſlavionemv michalovi
archaniolovi bozemv y-
ſwiantemv ianovi krzy (sic)
czielovi ŋ blogoſlavionim
apoſtolom piotrovi y pa
wlovi y ſwiantemv ſta
niſlavovi patronovi naſſe-
2. b.
mv y moiey ſwiantey pa
troncze ſwiantey iadvy
dze y moiemv ſwianthe
mv angiolovi y wſiſtkym
bozim ſwianthym przeth
thobam oycze dvchowny
moich wſiſtkych grzechow
kthorimchem (sic) ſią dopuſczi
la oth mey poſlyedney
ſpoviedzy az do dzyſieyſſe
go dnya y czaſſv
czom ſgrzeſſila ſłą myſlą
ſłą volą ſłą zadzą kocha
nym dozwalanym moviącz
czviancz - dopvſizaiancz - ſią
wiele ſlego opvſczayancz
3. a.
wiele dobrego Iakomkolw:
ıek ſgrzeſſila ſmıertel-
nye poſſwetnye; yawnie
tayemnye· ſpoviadam ſią
a daya ſią vinna oycze-
dvchowny Then czy wy
ſtąp moy ta vyna moya
a then grzech moy ktho
rımech ya obrazila pana
boga Izech ſią po ſpovie
dzy mey poſledney nyepo
lepσila ale zaſią wgrze
chy pyrwſſe y offſſem w
gorſſe [2]) nawracala any vier-
nie za moye grzechi po
kvtovala, | potym ſią davā (sic)
3. b.
vinna panv bogv ſgrzechow
ſiercza mego vſth moich y-
vczynkow mych ʌ Napierney
ſſercza mego ſ grzechow izem
ya wmiſlach proznich nye

[1]) *y* rubro, dalej nigro.
[2]) na boku dopisano rubro *nad ony pirwſſe.*

pozithecznich plugavych
czeleſtnich albo w tkorych (sic)
kolviek ſbavieniv memv
ſkodlivich dlvgom trwala
lvbovala y owſſem drvgim
doſvalala anym ſią pokvſam
przeczivila | a thako yakom
kolviek myſlamy moiemy
roſzmaitemy : proznimi , obra
zyla moiego ſbaviczieła dzy
4. a.
ſiacz my thego zal y the
go ſią ſpoviadam ſtkorich
ſzlych myſly ya ſią grze
ſſna niedoſtoyna nyev
myem ſią ſpoviadacz any
ſnich liczbi panv bogv dacz
| davam ſią tez' panv bo
gv vynna ſzgrzechow
vſth moich, izem ia viele
proznich ſlow movyla
niepotrzebnich, memv ſba
vieniv ſzkodlivich, yako
ſą ſlova obmaviaiąncze
vwlaczayancze : naſſmieva [1])
iącze poſſądzaiacze mego
4. b.
bliſniego obrazaiacz ſtko
rich ſlow proznich nyev
myem ſią daycz (sic) [2]) vinna pa
nv bogv memv yedno ylem
kolviek razow ſzgrzeſſila
slovi proznemy tile ſią da
vam vynna panv bogv wſe
chmocznemv
|| Potym ſią davam vynna y
ſpoviadam ſią panv bogv
zvczinkow zlych piączy

ſmiſlow moich, napierwey
zwydzenya, yzech ya roſpu
dnye (sic) moye oczy chovala pa
trzaiącz na rozmaite rzeczy
a ſvidzenia veſlą (sic) w zadzą y
w pokvſſy ſle cieleſtne albo
w ktorekolviek ynſſe przycho
dzila a ymech ,, przywzalala, (sic)
ſną nye
5. a.
|| Thez' ſią davam vinna zvzin
kv ſlego ſlvchania mego,
yzem ya viele kroycz ſlvcha
la ſlow proznich, vwloczthva,
pochlebſtwa, baſſny albo pye
ſſny ſwieczkych krotofilnich
albo veſela tego ſwiatha vią
czey raczey , pylney nyzly chwa
ly bozey albo ſlova bozego
Thez ſią davam vinna panv
bogv zvczinkv ſlego povo
nyenya mego,yzech ſią kocha
la wrzeczach vonyayaczych
kv mey roſzkoſſy a nyekv chva
le milego boga vbogiemi albo
niemocznemi ſią ządala.
davam ſią tez vinna mile
mv panv bogv z dotikanya
nierządnego mego grzeſſnego
5. b.
cziala, ieſtlybich ya nieſpo
trzebnoſczy dotikala ſią na
mieſcze tagiemne ſromieſli
ve, dzyſſiaczmy thego zal, te
go ſią ſpoviadam || davam
ſią tez vinna panv bogv
zvczinkv zlego vkvſſenya y
zech ya viele kroycz iadla al

[1]) *va* rubro.
[2]) ub. y przekreślone czerwono.

bo pila viączey dla fmacz
nofczy nyzly dla potrzebno
fczy, a tako, iakomkolviek fgrze
ffila ptzelz vkvffenie albo prez (sic!)
omakovanie dzyl fią davam
vinna panv bogv milemv,
Iefcze fią fpoviadam, yzech
ya nyerzadzyla moich fzmi
flow rozvmem, ale viączey
smislnofcziam, yzech ya baczi
la rozvmem, czo bilo poczly
vego obaviennego, affako
6. a.
zem fią dala ovicziązycz-
smyflnyofczyam, to yefth lv
bofcziam moych omyolow.
davam fią tez vynna y fpo
viadam fią panv bogv mi
lemv zvczinkow flych: fye
dmy grzechow fmyertelnich:
napirvey fpichi tako wną
trzney yako fzwyerfchney.
albo ferdeczney y czieleftney
yakomkolviek byla piffna
zrodzayv albo zvrodzenya y
zvbranya albo tez' chelpliva
fercza nadantego, zadaiączy
chwaly czczy thego fwiata
Iz'ech [1]) fią tez' mnymala bycz
lepfam nyzly moy blizny
tako yzech tez nyebila pofłv
ffna moich ftarffich atho wfli
ftko. fpichi, davam fią tez'
6. b.
vinna panv bogv fdrugiego
grzechv fmyertelnego flakom
ftwa, yzech ya byla lakoma na
rzeczy czyelfne na bogacztwa
tego fwiatha viaczeyiem za
dala nyzmy pan bog vzyczil
y dal flafky fwey nyeprzy
wlafczalam tego dobroczy my
lego pana boga anych ftego
wdzyączna bila anych panv
bogv fzdobrodzieftwa dziąko
vala Ialmvznym fvianteу
vbogym nyedavala a yezlich
dala thedich prozney chwa
ly zadala ‖ Dauam fią tez pa
nv bogv vinna ftrzeciego-
7. a.
grzechv fmiertelnego nyeczi
ftofczy, aczkolviek nyefzkv
teczney czieleftney, ale wzdi
ferdeczney yakomkolviek'
myfly nyeczylte w fferczv.
myala, ym fią nie przeczy-
vyla, alem w nich lvbovala.
dzyffiacz my thego zal y the
go fią fpoviadam panv bogv
davam fią tez' vynna panv
bogv mylemv fczwartego grze
chv fmyertelnego zzafdrofczy
albo zavifnofczy yakomkolviek
zafrzala memv blifnemv do
brego myenya czczy flavy do:
bra vrodzonego iako mądrofczy
7. b.
rozvmv albo cznoth dobra
tez' przyrodzonego przypa
dlego albo nabitego yako
ymyenya czczy y poviffa
nya a zwlafcza nieprzya
czielovy memv themvchvi-
ąnczey zyczna niebyla
davam fią tez' vinna pa
nv bogv y poviadam viną
moią fpiantego grzechv

[1]) nb. kropka nad ż rubr.

ſmẏertelnego ʒlakomſtva
albo ʒobrʒarſtwa (sic) nẏemaia⸗
ncʒ mẏarẏ wẏedʒenẏv ẏ
wpẏcʒẏv ẏedʒancʒ ẏ pẏancz
sbitnie, a ſtegoch niebila po
8. a.
chopna kv ſlvſbie mẏlego bo
ga, ẏʒech wiancʒẏ ẏadla dla
smacʒnoſcʒy nẏʒlẏ dla potrʒe
bnoſcʒẏ ⁞ kv ẏedʒenẏv ẏdącʒ pa
cʒiorka nie(piala) [1]) movila anich
iadla prʒeʒegnala ⸗ po iece (sic)
nv panv bogv nẏedʒiekovala.
davam ſią teʒ' vẏnna panv
bogv milemv ſſoltego grʒechv
ſmẏertelnego ſʒgnẏew ⁞ ẏʒem
ſią gnẏevala na blẏʒnie moẏe,
na poddane moẏe, ſlą volą mia
la, pomſcʒẏcʒ σią chcʒẏala ſlo
rʒecʒẏla, prʒeklẏnala, pomσtẏ
od mẏlego boga ʒadala, w moẏm
8. b.
gnevẏe milego boga blvʒnẏ
la anẏ teʒ' σkromna a σpo
koẏna byla ⁞ a tako, ẏakomkol
viek thẏm grʒechem ſgrʒelſi
la, tak ſią dʒisʒ davam vinna [2])
davam ſią teʒ vinna panv
bogv milemv ʒlenẏſtwa, ẏʒech
ẏa bẏla leniva kv σlvʒbẏe
boʒeẏ, cʒnothẏ a dobre vcʒẏn
kẏ, ktorech povẏnna dʒialacʒ
panv bogv ſlvʒẏcʒ ⁞ naboʒnẏe
pocʒlyvẏe pochopnẏe prʒẏ
klanie (sic), thegoch wſſytkyego
ʒamẏeſkavala ⁞ mſeẏ ſvyanteẏ
ẏ σlova boʒego σpylnoſiʒiam
a naboʒnye nẏeσlvchala, teſklẏ
9. a.
vach na ſlvſbie boʒeẏ bẏla
a na proſnoſcʒẏach ʒveſſelim
ẏ σkochanẏm trwala. a ta
ko, iakomkolvẏek thimi gr⸗
ʒechẏ ſmẏertelnemẏ ẏ prʒi⸗
cʒinamẏ ẏ okolẏcʒnoſcʒiami
ich albo teʒ' onimi grʒechẏ
kthore bẏ σtẏch grʒechow
pochodʒilẏ ilemkolviek kroicʒ
kthorim thim grʒechą ſmier
telnẏm ſgrʒeſſila, tile ſią
raʒow davam vinna ẏ po
vẏadam grʒech moẏ ẏ vi
ną moẏą panv bogv prʒeth
thobam, oẏcʒe dvchownẏ.
davam ſią teʒ' vinna ẏ
9. b.
ſpoviadam ſią panv bogv pr⸗
ʒeth thoba(m) [3]), oẏcʒe dvchownẏ,
[4]) ſdʒieſianciora prʒẏkaʒania mi
lego boga, ktorech ia grʒeſſna
viele kroẏcʒ prʒeſtąpovala a
naviancеẏ, ẏʒem pana boga nie
chwalila, niecʒcʒila, nievielbila
ẏako σtworʒiciela ẏ sbaviciela
mego ⁞ nieſlvʒila ⁞ ſpilnoſcʒia(m) [5])
ochotnie ⁞ ẏ naboʒnie ⁞ iako panv me
mv ⁞ niemilovalach [6]) nath wſſitko⸗
ſtworʒenẏe ſpravego ẏ ʒvpel

[1]) wykreśliła ta sama ręka.
[2]) z boku dopisano: *panu bogv*.
[3]) *m* wyskrobano.
[4]) z ʒ zrobiono ſ.
[5]) *m* wyskrobano.
[6]) rubro dopisano *ch*.

nego ſſercza mego, że wſſitkých
ſýl moich, że wſſitkeý pamią
cży meý ý wſſitkiego rożvinv
mego (ý że wſſitkich σýl moich)[1]
iako othkvpiciela mego .:. nyeba-
10. a.
lach ſią iego wſſechmocżno
ſcżý iako ſandżiego ſprauie (sic)
dlivego .:. wprożnoſcżý albo-
nadaremno ýmią milego bo
ga brala .:. pržýſiągayącz
ſią ý výaraiancż ſią dný ſwi-
antich nýevcżcżila, alech ýe
viancżeý naprożnoſciach ný
żlý na σlvſbie bożeý travila,
megoch blıſniego ýako ſama
ſiebie niemilovala, alech wiele
kroicż mego blyſnego wnýe
naviſcżý miala, na iego cżcżý
ý na ſlavie obrażala ý offſim
moým iążıkiąm żabiala mogich
ſtarſich wpocżlývoſcżý niemiala
a wżlaſcża (sic) rodżiczow moych
10. b.
aný żanýe mýlego boga pro
ſila, falσive ſwiadeſtwo na
pržecżýwko memv bliſnemv
vidavala a ýego nýevýnnýe
pothwarżala ý ſlemv nýeſcżą
ſcżýv ýego ſýą radovala .:. rże
cżý cżvdżych (rżecżý cżvdżých)[2]
wſercżv moým żavdala (sic) albo
ýe ſobie pržývlaσcżala ý
ýnſego pržýkażanýa boſkiego
nie pelnila a ieſtlich kthore
spelnila, tedý niepilnie nýed
bale ý nýe-nabożnye chvalý

prożney ſtego żadala a tako
yakomkolviek pržýkażanýe
mýlego pana boga pržeſtąpo
vala, thak ſią dżiσż davam vin
na panv bogv wſechmocżne
11. a.
mv a żalvyą thego
davam ſią też' vinna panv
bogv że dwnaſcie cżlokow
ſwianteý výarý kržeſcýżan
ſżkeý, ýeſtlybych ýa w ktorým
vatpila albo niepravie dżier
żala .:. albo też' ýeżlý bych ya
nýebila (ia)[3] poſlvſſna vſtawi (sic)
koſciola ſwiantego dżýſżmý
thego żal ý tego ſią ſpoviadâ (sic).
davam ſią też vinna panv
bogv wſſechmocżnemv żv
cżýnkow mýloſiernich, tako
wnątržnich, to yeſth dvcho
wnich albo ſſerdecżnich, ýa
ko też σwiržchnich albo cżlo
výecżýnſkých na pierveý ſią
davam vinna panv bogv ſżdv-
11. b.
chownich vcżynkow yżech
ýa nievmiątnego nienavcżila
nýedalach radý nieroſtropne
mv nieſkaralach viſtąpnego
nieothpvſcżalach gniew vý
novaýcżý memv ſmąthnego
nýepocieſſila .:. żlých a nieſczę[4]
ſſnich pržýgod pokornie nie
cierpala .:. aný ża moýe nýe
pržiiaciele milego boga nie
proſſila .:. pothym ſia też da
vam vinna panv bogv żv

[1] wykreślono rubro.
[2] wykreślono rubro.
[3] wykreślono rubro.
[4] z e rubro z rob. ę.

czẏnkow mylosijernich czlo
wieczenskẏch albo czo kv czia
lv zaleza ⁝ yzech ẏa lacznego
nẏekarmẏla[1] ⁝ pragnaczego
nienapogyla ⁝ nagiego nieprzẏ
12. a.
odziala ⁝ Jathego wẏaznẏa
zẏaczthwa nẏevẏbavila ⁝ w dom
pẏelgrzẏma nieprzẏalą ⁝ niemo
cznego nienaviedzila ⁝ do grobv
vmarlego niedoprovadzila ⁝ a ta
ko ẏakochkolviek vczẏnkow
mylosiernich ⁝ tako wnątrznich
ẏ zewnątrznich niepelnila, dzi
isaicz mi thego zal ẏ thego sią
spoviadam
⁝ davam sią tez vinna panv bo
gv isdzẏevẏaczẏ czvdzẏch grze
chow, ẏakomkolviek bila v
czessnicząi czvdzẏch grzechow
a czvdzich szloscẏ przẏkaza
12. b.
nẏm: rada(m)[2]: ⁝ dozwolenẏm: po
chlebovanẏm ⁝ szloscẏ nẏeobia
wienẏm: ⁝ albo nie ⁝ przẏczinian'i
ktorẏm blądem[3] ⁝ nieskaranim
a iestlẏbich tez ze slego nabẏ
czią vczassnicza bila dzyssiacz
mi thego zal thego sią spovia
dam panv bogv milemv
⁝ davam sią tez vinna zosmiora
blogoslavienstva, o kthorech
ẏa nicz niebdala (sic) ẏzech niebila
vbogą podlug ducha, to iesth
niechczialach cierpiecz dobrovol
nego vbostwa ⁝ niebilach czicha
zmierna ⁝ w przesladovanẏv ⁝ nẏe
plakalach za moẏe grzechẏ ⁝ ẏ
tez za czvdze niedostatkẏ nẏe
13. a.
bilach cierplẏwa ⁝ spokoẏna:
spraviedlẏva: ⁝ milosierna: ⁝ a
nich zadala przesladovanẏa
cierpiecz dla imienia milego
boga ẏ dla spraviedlivosczẏ ẏe
go ⁝ albo tez dla viarẏ swian
theẏ krzesczẏanskeẏ ⁝ a tako,
ẏakochkolviek sgrzeslila nied
balosczẏa(m[4]) o osmioro blogosla
vienstvo, dzisz mẏ thego zal ẏ
thego sią spoviadam panv
bogv wssechmocznemu
⁝ davam sią tez vinna ze trzech
cznoth boszkẏch albo bogomo
wnich: [5] ⁝ viarẏ: ⁝ nadzieẏe: ẏ la
skẏ ⁝ ẏzech ẏa niemiala[6] ⁝ vẏarẏ
krzesczẏanskeẏ okrassoneẏ do
13. b.
bremẏ[7]) vczẏnkẏ ⁝ a takoch bila
krzesczẏanka ⁝ tilko tego ẏmẏe
nẏam a nẏevczẏnkẏ dobremẏ[8])
albo cznothamẏ swisnthemẏ[9])

---

[1]) nad „nẏekarmẏla" rubro dodano *na*, co znaczy, iż należy czytać ten wyraz nienakarmiła.

[2]) *m* wyskrobano, z *a* rubro zrobiono ą.

[3]) *e* rubro zm. na o : błądom.

[4]) *m* wyskrobano a z *a* zrob. ą.

[5]) na boku dopisano rubro: *tho iest.*

[6]) na boku dopisano rubro: *w sobye.*

[7]) ẏ dopis. rubro u góry.

[8]) *e* czerw. zm. na ẏ.

[9]) *e* czerw. zm. na ẏ.

niebilach tez nadzieye pewney
wſamey laſcze milego boga
Niebilach tez laſky przeſpe
czney kv panv bogv y kvme
mv blyſnemv.
davam ſią tez vinna panv
bogv milemv ze trzech cznoth
zavieſciſtich [1]), to ieſt nacthorich [2])
zyvoth czlovieczy ma ſią obra
cziacz, to ieſt roſtropnoſczy ⁘ ſp-
raviedlivoſczy ⁘ ſtaloſczy ⁘ albo
14. a.
maznoſczy ⁘ any vmiernoſczy
⁘ yzech niebila roſpvſtna w ſlo
viech moich ⁘ vczynkoch moich
w ſtanie moym a zwlaſcza-
w ſlvzbye mylego boga ⁘ a ieſcze
kiedy ktho mią [3]) vpominal w-
mey nieroſtropnoſczy: nyebaczno
ſczy a nieopatrznoſczy thegoch
niebila wdzieczna. alech ſią
gnyevala a ſnadz tez laiala
gdzye bych tego miala wdzią
czna bicz ⁘ niebilach tez ſpravie
dliva panv bogv ⁘ y mnye ſamey
y memv blyſnemv ⁘ niebilach
tez ſtala a moczna w moich po
14. b.
kvſſach a nieobiavialach mo
czno y σtalie na przeczywko
mogym trzem nieprzyiacielô,
to ieſt czartv, y czialv memv
y [4]) ſwiathv, niebilach vmyerna
to ieſth izech nievſſmierzala
rozvmem zadlivoſczi a namią
tnoſczy albo ſmiſlnoſczy ſyer
cza y ſzmyſlow moich.
davam ſią tez vinna panv
bogv ſyedmiorakey ſwian
toſczy koſcziola ſwianthego,
na pirvey ze krztv moyego,
kthoregoch ya nyezachovala
wnievinnoſczy onich σlivbow
15. a.
y [5]) obietnicz y odrzekanya nie
zachovala wczaloſczy, alie
ch ya viele kroicz lamala
kv ſpowiedzy chodzila nye
dobrze ſią ſgrzechow rozmy
ſlywſſy any ſſya na ſvian
tha ſpoviecz dobrze zebraw
ſſy nyeſkrvſſonym ſſerczem
any zvmiſlą [6]) ſią po ſpovie
dzy polepſſicz po ſpowyedzi
ſią rzathko albo nigdi niepo
lepſſila ale vony grzechy
pierwſſe albo wgorſſze nad
ony pyerſſe ſią vraczala,
czialo mego ſzbavyczyela
15. b.
nyedoſtoynye przymovala y
ynſchich ſwiantoſczy koſciel
nich wpoczlyvoſczy nyemiala
Na koniecz oycze dvchowny
davam ſią vinna y ſpovia
dam ſią panv bogv wſſzechmo
cznemv ze wſſiſtkych mogich
grzechow powſſetnich (sic) ſmier

---

[1]) z ci zrob. rubro: y = zawiesistych.
[2]) z c zrob. rubro k. = na ktorich.
[3]) z e rubr. zrob. ą.
[4]) ÿ dopisano nigro 2-ą ręką poprawiacza.
[5]) ÿ dopis. nigro. 1-ą ręk.
[6]) nad ą rubro dano linijkę.

telnich iawnich tayemnich w-
laſſnich y czvdzich y[1]) kthorich
niepamietam . y ktorich ſſobie
za grzech niemam . y ſtkorich (sic)
by m'a (sic) nieprziiaciel dvſſny
myal oſkarzacz przeth ſſadąm[2])
milego boga czaſſv ſmierczi
mey yakokolviek obrazalą
maieſtat boſky krewkoſczyą
16. a.
nieroſtropnoſcią . ſloſcią a nie
wdziącznoſcią . grzeſſila[3]) na pr-
zeczywko moczy boga oycza
krewkoſczya(m)[4]). na przeczyw=
ko madroſczy ſina bozego nie
roſtropnoſcia(m)[5]) ſgrzeſſilam na
przeczywko dvchv ſwiantemv
sloſcią a nyewdząccznoſcią a-
zvchvaloſcyam: |y vcziekam ſią
ya dziſz grzeſſna kv moiemv
ſtworzicielovi, bogv wſſechmo
cznemv, wtroyczy yedinemv

a poth choragiew mąky pa
na iesusa othkvpiciela mego
proſſacz yego naſwaintſſey (sic) my
loſczy . aby pan iesvs criſtvs
przeſz zaſſvgą maky yego y przez
16. b.
proſbią (sic) naſwiantſſzey maryey
mathky yego y przez zaſluga
wſſiſtkich bozich ſwiantich[6])
y cziebie oycze dvchowny-
proſſą dla milego boga, aby-
mie ſkaral zamoie grzechy
dal navką ſbavienna obczia
zil pokvta ſwiantha. taką(m)
yaką bich mogla ſgdierzyecz (sic)
za moye zloſczy [7]) rozgrzeſſil
thą(m)[8]) moczą przeſz thwoye
ſtarſſe. a ya grzeſſna ſpomoczą
milego boga chczą za moye
grzechy pokvthoviacz (sic) a chczą
ſią ich viaronacz (sic) podlvg mey
krewkoſczy ame

17. a.

Modlythva krotka ale barſo
dobra na przecyw povietrzv
morovemv a ſmyercy moro
vey ktora ma bicz moviona
naboznye poranv y nanocz[9])

---

[1]) z *i* zrob. rubr. *y*.
[2]) m rubro dopis.
[3]) ⁀ dodano rubro.
[4]) *m* wyskrobano.
[5]) *m* wyskrob.
[6]) na boku dopisano rubro: abi nyeraczil ſądzicz podlug ſloſcy moich ale podlug myloſierdzia iego.
[7]) u góry dopisano y.
[8]) *m* wyskrobano.
[9]) Cały tytuł rubro.

O [1]) naymyleyſſy a nayſlot
ſſy y naydobrotlywſſy pa
nye Iheſu Krıſte. proſſą po
kornye thvey naydroſſey
myloſcy abi twoya okrud-
na a nyevynna mąka y ra
ni thvoie bıli obrona moia
lekarſtvo moie od povıetrza
morovego y od wſſelkyego
wrzodu ſlego a thvoya gorz-
ka ſmyecz (sic) bıla tez zaſczıczie
nym moym od ſmyercy
morovey y od nagley amē

[1]) rubro.

O poprawkach rękopisu.

W rękopisie znajdują się tak w tekście jakoteż na marginesach rozmaite poprawki, skrobania, wykreślenia i dodatki, które zaznaczono w przedruku. Poniżej są szczegółowo przedstawione według kategoryj:

Poprawiacz dodawał kropki, rzadko przecinki, t. j. kreseczki, po wyrazach:

3 a. ſgrʒeſſila. tayemnye. 4 b. memu, moich. 5 a. ſwiatha. viączey. raczey. bozey. povonyena mego. 7 a. dobrego mẏenẏa. cʒcʒy. ſlavy. vrodzonego. 7 b. przypadlego. nabitego. 8 a. potrzebnoſcʒy. ſʒgnyew. ſlą volą miala. 8 b. ſgrʒeſſila. ſlvʒẏcz. ʒamẏeſkavala. 9 a. ich. pochodzily. obaviciela mego. nieſlvʒila. ochotnie. y naboʒnie. panv memv. 10 b. ſẏa radovala. 11. b. nẏepocieſſila. ʒlẏch. ʒaleza. 12 a, odziala. nyevẏbavila. nieprzyąla. nienaviedʒila. niedoprovadzila. myloſiernich. 12 b. rada(m). pochlebovanym. nẏeobiawienẏm. blądom. nieſkaranim. vboſtwa. cʒicha. ʒmiertna. w przeſladovanyv. 13 a. cierplẏwa· ſpraviedlẏva. miloſierna. yego. krzeſcʒẏanſkeẏ· 13 b. vczẏnkẏ. krzeſczyanka. roſtropnoſcʒy. ſpraviedlivoſczy. 14 a. mąʒnoſcʒẏ. nieroſtropnoſczy. bicʒ. panv bogv. 15. a. polepſſicʒ. 15 b. niepamietam. niemam. 16 a. nieroſtropnoſcią. niewdʒiącʒnoſcʒią. mẏloſczẏ.

Skrobania i wykreślenia.

Wyskrobano na końcu m:

9 b. przeth thoba(m); ſpilnoſʒia(m) 12 b. rada(m); 16 a. krewkoſcʒya(m) 16 b. taką(m); thą(m) mocʒą. Wyskrobano na końcu *m*, a do poprzedniego *a* dodano kreskę rubro, co dowodzi, że skrobał poprawiacz. 13 a. niedbaloſcʒią(m); 16 a. roſtropnoſcią(m).

Wykreślono rubro:

4 b. da(ÿ)cz; 9 b. (ÿ ȥe wſſiſtkich σyl moich); 10 b. (rzeczy cȥvdȥÿch) (było dwa razy napisano). 11 a. yezlybych ÿa nÿbila (ia) poſlvſſna.

Poprawki liter i dopiski czerwonym atramentem.

K. 4 b. wiersz 6. nad z kropka w wyrazie próżnemi. K. 6 a. w. 5. od dołu. *Iżech* kropki nad *ż* i nad *I*. 8 a. przeżegnala kropka nad *ż*. 9 a. linijka nad *q*: kthorim thim grzechq. 15 a. ȥvmiſlą. W wyrazie cȥvıancȥ 2 b. v poprawiono na *ÿ*. Zamieniono *e ie* na *ÿ*, *i*. 4 b. w. 6. proznemi na proznimi. K. 13 b. dobremÿ vczynky poprawiono na dobrÿmy, nÿevczÿnkÿ dobremÿ poprawiono na dobrÿmÿ, cȥnothamÿ ſwianthemÿ poprawiono na ſwianthÿmÿ. 4 b. w. 8. od dołu napierwey poprawiono na: napÿrweÿ 11 a. napiervey poprawiono na napÿrveÿ. *i* zamieniono na *ÿ*: 5 a. nierządnego zamieniono na nyerządnego. 15 b. cȥvdzich *i* kthorich poprawiono na cȥvdzich *y* kthorich. 13 b, *c*thorich poprawiono na *k*thorich. 12 b. blądem poprawiono na blądom. *e* zamieniono na *q*. 11 b. nieſcze*ſſ*nich poprawiono na nieſcȥąſſnich. 14 a. mie poprawiono na mią. 12 b. dopiſano ſ: nieſprzyczinianī (prawdopodobnie powinno być: niesprzeciwianim). Na końcu dopisano m: przeth ſſadąm. 15 b. Na końcu dopisano *ch*: niemilovala*ch*. 9 b. Dopisano sylabę va: naſſmie*va*iącȥe. 4 a. Dopisano sylabę na: nÿe nakarmÿla 11 b.

Dopiski rubro całych wyrazów i zdań.

K. 3. w. 3. od dołu po wyrazie gorſſe dopisano na marginesie: nad ony (pir)wſſe. 4 b. w. ostatni: po wyrazie ymech dopisano ſyą nye. 8. b. po davam vinna dopisano: panu bogv. 13. a. po wyrazie *bogomownich* odsyłacz i dopisek na marginesie „tho iest", po wyrazie *nie miala* odsyłacz i dopisek: „w ſobye". 16 b. obok w. 3. po wyrazie ſwiantich dopisek na marginesie z prawej strony: „abi", a dalej z lewej: nye ra | czil ſą | dȥicȥ | podlug | ſloſcÿ | moich | ale pod | lug my | loſier | dzia | iego.

Poprawki skrobania i dopiski ręką, która pisała dedykacyą i ostatnią modlitwę na k. 17 a.

W wyrazie blądem 12 b. *e* zmieniono na *o* (czerwono), w wyrazie mie 14 a. *e* zmieniono na *q*, w wyrazie ȥavieſÿſtich 13 b. z *ci* zrobiono *ÿ*

(rubro), w wyrazie kthorich 13 b. z *c* zrobiono *k*(rubro), w wyrazie ſdzieſianciora 9 b. z ʒ początkowego zrobiono ſ. z *i* zrobiono *y* (rubro), 15. b. grzeſſilā nad końcowem *a* dano titulum rubro 16 a, wyskrobano końcowe *m*: niedbaloſczya(m), 13 a. thą(m) moczą 16 b. dopisano rubro *m* przeth ſladąm 15 b.

Pisarz ma skłonność do przestawiania liter; niektóre przykłady można rzeczywiście złożyć na karb zwykłej nieuwagi, jak: naſwaintſiey 16 a. nie*bd*ala 12 b. przywzalala 4 b. (ob. dozwalanym 2 b.) doſwalala 3 b. wʒlaiczʒa 10 a. ob. ʒwlaſcʒa 7 b. poſſwetnye (powszednie) 3 a. ſtkorich 4 a., 4 b., 15 b., w tkorych 3 b.; podobnie w narzeczu kieleckiem: *tko*, *tkóry*.

Zwykłe pomyłki są:

ſmy*ec*ʒ 17 a. ob. od ſmy*ercy* 17 a; rzeczy cʒvdzych w ſercʒv moym za*v*dala 10 b.; z obrzarſtwa 7 b., poi*ece*nv 8 a. obok wdza*dz*nye 1 a., pr*é*ʒ σmakovanie 5 b.; grzechow kthori*m*chem ſią dopuſcʒila 2 b. (zam. kthorichem).

Nieprawidłowe zmiękczenia są:

Obracziacz 13 b. a chczą ſią ich viarouacz 16 b. pokvthoviacz 16 b. prżez proſbią 16 b. Godna uwagi, że zmiękczenia te ostatnie znajdują się na jednej stronie. Błędnie użyta litera ą z kreską: veslą 4 b. (=weszła): obrazalą 15 b; vbogiemi albo niemocznemi siąządala (=żadała) 5 a.

Pisarz pisze fonetycznie.

t zamiast *d*: przeth thobam 2 k. 9. a., b; przeth ſſadąm 15 b.; ńath wſſitko 9 b., rzathko 15 a.; f zamiast *v*: offſſem 3 a; offſim 10 a.; a ſſiakoʒem 5 b., *ć* zamiast *dź*: ſpoviecz 15 a., lecz: kv ſpowiedzy 15 a. Godny uwagi jest sposób pisania przyimka ot: othkvpiciela 9 b.; oth mey 2 b. Pisarz pisze poſſwetnye ʒa powſſetnich 15 b.; obok okrudna 17 a.

Skrócenia:

m na końcu wyrazów oddano niekiedy przez znak ⁀: davā 3 a. ſpoviadā 11 a.; davā 3 a. (na *końcu* wiersza); nieprzyiacielō 14 b. grze-

ſſila 16. a. (dodano czerwono); amē 16. b. 17. a. nieſprzẏcẓiniai˜ 12. b. kapla 1. a. (zamiast kaplana).

Przykłady dzielenia przy przenoszeniu wyrazów.

wt | royczy 2. a., Jakom kolw | iek 3. a., wną | trzney 6. a., vi | ąncẓpy 7. b., nẏemaia⸗ | ncẓ 7. b., gr⸗ | ẓechẏ 9. a., pr | ẓeth 9. b., ſwi⸗ | antich 10. a., nẏed | bale 10. b., dvcho | wnich 11. a., bogomo | wnich 13. a., ſp | raviedlivoſcẓy 13. b., alie | ch 15. a., na pr⸗ | ẓeczẏwko 16. a.

Oznaczanie samogłosek.

a oznaczono zawsze przez a, podobnie o przez o. Ścieśnione á wyrażono zwykle przez a, kilkakrotnie przez ą: w ſtąnie moẏm 14. a.; nabyczią 12. b. ó ścieśnione nie ma osobnego znaku i oznaczone jest przez o, n. p.: krolewno 1. a.; grzechow 2. b.; moviącz 2. b.

Samogłoskę wązką *i* najczęściej oznaczono przez *y*, ẏ: mylego 2. a., vẏnna 2. a. 4. a., vẏna 3. a., naymyloſcywſſa 1. a., myloſcz 1. a., myloſcy 1. a., zapomynacz 1. a., mẏſlamẏ 3. b., moiemẏ 3. b., roſzmaitemẏ 3. b., pyrwſſe 3. a.; anẏm 3. b., ẏ 4. a., myſlẏ 4. a., movẏla 4. a., ẏlem 4. b., pyączẏ 4. b., wẏdzenẏa 4. b. i t. d.

przez *i*: michalovi, archaniolovi, ianovi, krzyczielovi, piotrovi, pavlovi, ſtaniſlavovi patronovi 2. a., vinna 3. a., obrazila 3. a., ſẓkodlivich 4. a., bliſniego 4. b., vinna 4. b. i t. d.

Fonetyczne *i* etymologiczne *y* wyrażono przez y: malucẓky 1. a.

Samogłoskę twardą *y* oznaczono przez *i*: nyevipuſczacz 1. a., potrzebni 1. a., poziteczni 1. a., blogoſlavionym 2. a., yedinemv 2. a., grzechi 3. a., ẓdotikanẏa 5. a., dotikala 5. b., ſẓmiſlow 5. b., tile 4. b., 9. a., ſpichi 6. a., piſſna 6. a., tilko 13. b., bicẓ 14. a., niebilach 14. a., onich 14. b., sina 16. a., abi 17. a.

przez ẏ: ſẏnv 2. a., duchovnẏ 2. b., dvchovnẏ 2. b., 3. a., ſwianthẏm 2. b., v grzechẏ 3. a., bẏla 6. a. b., mẏſlamẏ 3. b., ſlẏch 6. a.

Fonetyczne *y* etymologiczne *i* oznaczone przez *y*: przymovala 15. a., roſẓkoſſẏ 5. a.

przez *i*: poźiteczni 1. a., nẏeraczi 1. a.

Samogłoskę *u* oznaczono prawie wyłącznie przez *v*, zwłaszcza na początku i na końcu wyrazów jest to prawidłem: vſth 3. b., vczẏnkow 3. b.; panv, ſynv, dvchv oẏcẓv, bogv, vſſechmocznemv yedinemv, ſviantemv, blogoſlavionemv, bozemv, ſlvga 2. a., panv bogv milemv

5. b., po iecenv 8. a., kv panv bogv i ku memv bliſnemv 13. b., y ſwiathv 14. b., czartv czialv memv 14. b., pokvtovala 3. a., ieſvσ 16. a., criſtvs 16. a., ʒaſlvgą 16. a., povietrzv 17. a., morovemv 17. a., poranv 17 a.

przez *u*: dopuſczila 2. b., ieσuσa 16. a., Jheſu 17. a., okrudna 17. a., wrzodu 17. a.

Zgłoskę *vu* oznaczono przez *w*: ſʒ gnyew 8 a., ʒe dwnaſcie 11. a.

Samogłoski nosowe wyrażono przeważnie przez *a*, względnie *ą* z drobnem *n* lub bez *n*, a mianowicie:

'*ę* (stsł *ę*) wyrażono:

przez *ą*: viączey 5. b., σvicʒiąʒẏcz 6. a., przyſiągayąncz 10. a., nieſcʒąſſnich 11. b., ʒyącʒthva 12. a., nieprzẏalą 12. a., wdziączna 6. b., 14. a., iązikiąm 10. a., ucząſlnicza 12. b., dziąkovala 6. b., namiątnoſczy 14. b., σvicʒązycz 6. a., ẏmią 10. a., nievmiątnego 11. b., ſią 2. a., 5. a., 5. b., 6. a., 7. a., 10. a., 15. a., ſyą 2. a., — w 1. os. praes: ʒalvyą 11. a., proſſą 16. b.

przez *ąn*: viąnczey 7. b., 8. a., 10. a.

przez *an*: ſwianthey 2. b., 11. b., ſwiantey 13. a., ſviantego 7. b., ſviantey 6. b., ſwi | antich 10. a., ſdzieſianciora 9. b., naviancey 9. b., ſwiantemv 2. a., 16. a., ·ſwianthym 2. b., naſviantha ſpoviecz 15. a., ſwiantego 11. a., ſwianthego 14. b., ſwianthẏemy 13. b., naſwiantſſey 16. b., ſwiantich 16. b., ſwiantoſczy 14 b.

przez *a*: jathego 12. a., wyaʒnya 12. a., nayſwyathczey 2. a., viaczey 6. b., ſdzyevẏaczẏ 12. a., ſſya 15. a.

przez *e*: nyedziekovala 8. a., wdzieczna 14. a., niepamietam 15. b., — mie ſkaral 16. b.

'*ą* (stsłw. *ę*) wyrażono:

przez *ą*: naſſmie*wa* | iącze 4. a., moviącz 2. b., ʒadaiączy 6. a., patrzaiącz 4. b., nierządnego 5. a.

przez *ąn*: vwlaczayąncze 4. a., obmawiaiąncze 4. a., przyſiągayąncz ſią 10. a.

przez *an*: yedzancz 7. b., pyancz 7. b., nye maia | ncz 7. b., vẏaraiancʒſią 10. a., cʒviancʒ 2. b., dopvſczaiancz 2. b., opvſczaẏancz 2. b.

przez *a*: poſſądzaiacze 4. a., obrażaiacz 4. b., proſſacz 16. a., wonẏnẏaczẏch 5. a., nye rʒadʒyla 5. b., zadaiączẏ 6. a., (zadala (= żądała) 6. b.

ę, stsłw. *ą* wyrażono:

przez *ą*: wẏſtąp 3. a., przeſtąpovala 9. b., viſtąpnego 11. b., ſmąthnego 11. b., mąky 16. a. — viną moẏa 9. a., navką ſbavienna 16. b., za ſlvgą 16. a.

przez *an*: ſandziego 10. a., nadantego 6. a.

przez *a*: maky 16. a., — przez zafluga 16. b. ob. zaflvgą 16. a.

ą, stsłw. *ą* wyrażono:

przez *ą*: poffądzaiacze 4. a., mądrofczy 7. a., ydącz 8. a., taką(m), yaką bich mogla 16. b., fłą myflą, volą, zadzą 2. b., vcząffnicza 12. b., krewkofczẏą 15. b., nierostropnofcią 16. a., flofcią 16. a., fpomoczą 16. b., fwianthą 16. b. 3. pl.: fą 4. a.

przez *a*: vatpila 11. a., choragiew 16. a., madrofczy 16. a., przeth ffadąm 15. b., pragnaczego 11. b., — na fviantha fpoviecz 15. a. navką fbavienna 16. b.

przez *am*: Iżech fią też mnẏmala bycz lepfam 6. a., taką(m) yaką bich mogla 16. b., przeth thobam 2. b., 9. a., przeth thoba(m) 9. b. — radam 12. b., zvchvalofcẏam 16. a., krewkofcia(m) 16. a., roftropnofcia(m) 16. a., taką(m) 16. b., fmẏflnyofczẏam 6. a., smislnofcziam 5. b., σpylnofcziam 8. b., fpilnofczia(m) 9. b.

Oznaczanie spółgłosek.

v zwykle przez *v*: vaffa 1. a., plugavich 3. 6., fkodlivych 1. v., lvbovala 3. b., davam 13. b., zẏvoth 13. b., morovemv 17. a., moroveẏ 17. a., modlythva 17. a., thvoya 17. a., thvoie 17. a., thvey 17. a.; rzadziej przez *w*: wflechmocznemv 2. a., pawlovi 2. a., grzechow 2. b., trwala 3. b., dvchowny 9. a., 15. b., 16. b., w ferczv 10. b., fwiadeftwo 10. b., fgrzechow 3. b., vczynkow 3. b., w miflach 3. b., w ktorich 3. b., wnątrznich 11. a., 12. a., dvchownich 11. a., zewnątrznich 12. a., wffechmocznemv 13. a., pewney 13. b., wfamey 13. b., wftąnie 14. a., zwlafcza 14. a., w flvzbye 14. a., w mey 14. a., w nievinnofczẏ 14. b., σlivbow 14. b., w calofczy 15. a., wffechmocznemv 15. b., wpoczlyvofczy 15. b., grzechow 15, b., iawnich 15. b., powffetnich 15. b., wlaffnich 15. b., naprzeczyw 17. a., 17. a., naydobrotlywffy 17. a., twoya 17. a., wffelkyego wrzodu 17. a. Kilka razy przez *u* np. viaronacz 16. b., fprawiedlivego 10. a. W grupie *vš* v wyrażono przez f: a fffako 5. b., offffem 3. a. obacz owffem 3. b., owffem 3. b.

s jako litera typowa jest długie f, n.p. criftvs 16. a., fluzẏcz 8. b.

ff: czaffv 2. b., pokvffy 4. b., pokvffach 14. b., ffadąm (sądem) wlaffnich 15. b.

przez σ: σtalie 14. b., σtych 9. a., σkochanẏm 9. a., σtworziciela 9. b., pomσty 8. a., σkromna, σpokoyna 8. b., kv σlvzbẏe 8. b., na σlvfbie 10. a., σlova 8. b., σpylnofcziam 8. b., nyeσlvchala, σlvchania 5. a., σmakovanie 5. b., σlivbow 14. b., ieσuσa 16. a., iefvσ 16. a., criftvσ 16. a.

przez *s*: spelnila 10. b.. smislnofcziam 5. b., smyſlnyofczyam 6. a.

przez ʒ: ʒmierna 12. b.

z oznaczono:

przez *z*: doʒwalanym 2 b., ʒlenyſtwa 8. b., blvʒnẏla 8. b., ʒveſſelim 9. a., ʒwydzenẏa 4. b., ʒloſczy 16. b., w wyrazie ſdzieſianciora 9. b., z *z* na początku zrobił poprawiacz ſ.

najczęściej przez ſ: barſo 1. a., ſbavienyv 1. a., ſgrzeſſila 2. b., 8. b., ſlą 12. b., ſlego 2. b., ſloſcią 16. a., ſvidzenia 4. b., ſlakomſtwa 6. b., ſlorzeczyla 8. a., gheſu 17. a., przez *s*: sbitnie 7. b., sloſcią 16. a., sbaviciela 9. b.

przez σ: σwirzchnich 11. a., σbaviennego 5. b., σvieʒiązycz 6. a.

przez ſʒ, σʒ: ſʒlẏch 4. a., ſʒloſczy 12. a., ſʒdobrodzieſtwa 6. b., σʒbavẏcʒẏela 15. a., przeſʒ (fonet. *s*) przeſʒ tvoye 16. b.

c oznaczono przez *cz* np.: cʒom 2. b., patronecze 2. b., oyczv 2. a., czviancz 2. b., moviącz 2. b., nawracʒała 3. a., rodzicʒom 10. a., w czaloſczy 15. a.

przez *czi*: obracziacz 13. b.

Spółgłoskę *č* oznaczono rrzez *cz*: cʒaſſv 2. b., cʒviancz 2. b.

ż oznaczono:

przez *z*: izech 3. a., 5. a., zal 4. a., izem 3. b., 5. a., w zadzą 4. b., thez 5. a., zadala 6. b., 8. a., ʒadlivoſczi 14. b., boʒey 5. a., 9. a., 10. a., bozego 5. a., 8. b., naboʒneye 8. b., vzẏczil 6. b., wʒdi 7. a., obrazala 10. a., ʒalvyą 11. a., vſlvʒbẏe 14. a., oſkarʒacz 15. b., ſlvzycz 8. b.

przez *ź*, *ż*: zwłaszcza na końcu: aż 2. b., też 4. a., 5. a., 5. b., 6. a., 7. a., 8. a. b., 9. a. 11. a. b., 12. a. b., 13. a. b., 14. a. b., theź 5. a., aź 2. b.; iżech 6. a., przeżegnala 8. a,

przez ſ: ſlvſbie 9. a., na σlvſbie 10. a.

š oznaczono prawie zawsze przez ſſ: np. vaſſey 1. a., naymyloſcywſſa 1. a., grzeſſna, wſſechmocznemv naſſemv 2. a., pyrwſſe, ofſſſem 3. a., roſʒkoſſy 5. a., grzeſſnego 5. a., poſſvſſna 6. a., ſtarſſich 6. a., ſſoſtego 8. a., grzeſſna wſſitko, wſſitkych, wſſitkey wſſitkiego 9. b., ʒebrawſſy, roʒmẏſlẏwſſẏ, nẏeſkrvſſonẏm, polepſſicz, niepolepſſila pierwſſe, gorſſe 15. a., wſſiſtkẏch, wſſiſtkich, powſſetnich, dvſſnẏ 15, b., ſtarſſe na ſwiantſſey 16. b., proſſą, naymyleyſſy, nayſlotſſy, naydobrothlywſſy 17. a.

Kilka razy przez ſ, σ: wſiſtkẏch, wſiſtkẏm 2. b., ſkodliwich 3. b., ſtarſich 10. a., wſechmocznemv 10. b., polepσila 3. a., falσive 10. b.

przez ſ*ch*: ynſchich 15. a.

W grupie *šč* zawsze przez ſ*cz* lub σ*cz*: przywlaσczala 10. b., nye vipuſczacz 1. a., dopuſczaiancz 2. b., zwlaſcza 14. a., ieſcze 14. a.

t oznaczono przez *t* i *th* np.: w troyczy, ſwiantemv ſtaniſlavovi, apoſtolom, piotrovi, patronovi 2. a. — nẏepoȥẏtheczna, nayſwyathczey 2. a., ſwianthemv, thobam, kthorim, oth 2. b.

j oznaczono przed samogłoską:

przed *i*: ieſt 1. a., ianovi 2. a., moiey 2. b., moiemv 2. b., moiemẏ 3. b., nieprziiaciel 15. b., nieprziiaciele 11. b., nieprziiacielō 14. b., maiestat 15. b. — Wyraz Jezu napisano Jheſu 17. a.

przez ẏ, *y*: ẏedinemv 2. a., ya 2. a., ẏawnie 3. a., taẏemnye 3. a., za moẏe 16. b.

przed *i* oznaczono całą sylabę *ji* przez ẏ: moych 10. a., moẏm 13. a.; przez *i*: roſȥmaitemẏ 3. b., lub też *j* oznaczono przez *g*: mogich 10. a., 15. b., moẏm 14. b., nienapogyla 11. b.

przed innemi samogłoskami przez *gi*: tagiemne 5. b., angiolovi 2. b.

po zgłosce, w której samogłoska jest *i* niekiedy *j* nie oznaczone: vaſſey 1. a., nye doſtoynego 1. a., zabiala 10. a.

na końcu sylaby po samogłosce *y*: nayſwẏathczeẏ, mariey nyebieſkey 2. a., moiey 2. b., oyczv 2. a., krzeſczyanſȥkey 11. a., Krzeſcȥẏanſkey 13. a.

Zmiękczanie spółgłosek.

v' przez *vi*: spoviadam ſią 2. a., 3. a., blogoſlavionim 2. a., ſpoviedzy 2. b., 15. a., moviącz 2. b., viarẏ 13. a., naſlavie 10. a., nienaviedzila 12. a., obiavialach 14. b., vielbila 9. b.

wi: ſwiantemv 2. a., ſwiantey 2. b., nyeobiawienym 12. b., czlowieczenſkych 11. b.

przez *wẏ*: wẏaznẏa 12. a., po ſpowyedzi 15. a., nayſwẏathczey 2. a.

przez *ui*: ſprauiedlivego 10. a.

b' przez *bi*: obietnicz 15. a.

p' przez *pi*: piotrovi 2. a.

przez *py*: pyelgrzyma 12. a.

przez *p*: cierpala 11. b., przeſpeczney 13. b.

m' oznaczono:

przez *mi*: ſẏedmiorakey 14. b., ſmiertelne 3. a, ſmertelnego 7. a., nyemiala 15. b., ẏmią 10. a., imienia 13. a., miala 10. a., nie miala 10. a., niepamietam 15. b., mia 15. b.

przez *mẏ*: ſmẏertelnego 7. a.

l', *li*: σtalie 14. b., σlivbow 14. b., alie 15. a., aliech ... lamala 15. a.

lẏ: Krolẏevnye 2. a., poſlyedney 2. b., obacz Krolewno 1. a.

ń oznaczono:

przez *ni*: pannie 2. a., archaniolovi 2. a., yawnie 3. a., niepamietam 15. b., nie mam 15. b., nieprziiaciel 15. b., nakoniecz 15. b., w nievinnoſczy 14. b., niemilovala 10. a., imienia 13. a., nienaviedzila 12. a., niedoprovadzila 12. a., nie obiavialach 14. b., nieſkaranim 12. b., nie (wiele razy) 9. b., ochotnie 9. b., nabożnie 9. b., 10. a.

przez *nẏ*: dnya 2. b., tayemnẏe 3. a., nyepożẏtheczna 2. a., nẏemiala 15. b., v nyenavıſczẏ 10. a., wyaznẏa 12. a., nyeobiawienym 12. b., krolyevnye 2. a. nye 9. b.

Wyraz bliźniego, bliźniemu raz tylko ma zmiękczenie spółgłoski *ń*: bliſńiego 10. a., zresztą jest bliſnego 10. a., bliſnemv 7. a., 10. b., blyſnemv 13. b., 14. a.

dź przez *dzi*: ſdżieſianciora 9. b.

przez *dz*: nyewdzącznoſcią 16. a.

ź oznaczono:

przed *z* (przed i) obrazila 3. a.

ć oznaczono:

przed *ci*: ſtrzeciego 6. b., σtworziciela 9. b., sbaviciela 9. b., othkvpiciela 9. b., ſdziesianciora 9. b., koſcielnich 15. b. nieprziiaciel 15. b., cierpala 11. b.

czi: krzyczielovi 2. a., czieleſtney 6. a., 7. a., czialo 15. a., nieprzyacielovẏ 7. b., cżiebie 16. b., żaſcziczienym 17. a.

cz: cży 3. a., dzyſiacz 4. a., bocz 1. a., zapomynacz 1. a., przyacz 1. a., nyevipuſczacz 1. a.

ć na końcu wyrazów niekiedy oznacza pisarz przez *ycz*, *icz*: viele kroẏcz 5. a., 5. b., 9. b., kroicz 9. a., 15. a., daycz 4. b., w wyrazie dziſſaicz 12. a., *i* zostało przestawione zamiast dziſſiacz, porown. dzyſiacz 4. a.

ś oznaczono przez ſ: dzẏſ 5. b., ſẏl 9. b., obok

przez σ: σẏl 9. b., σlivbow 14. b.

przez *sż*: dzisż 8. b., 10. b.

przez σi: σią 8. a.

przez ſſ: ſſerdecznich 11. a., w ſſerczv 7. a., ſſercza 9. b., ſſerczem 15. a., dziſſaicz 12. a., proſſila 11. b.

przez ſi: dzyſieyſſego 2. b., ſdzieſianciora 9. b., ſią 5. b.

przez ſẏ: ſyedmiorakey 14. b., ſyą passim.

przez ſſy: ſſya 15. a.

grupę spółgłosek *ść* oznaczono:

przez ſ*cz*: myloſcz 1. a., dopuſczila 2. b., krzeſcżyanſkey 13. a., krzeſcżyanka 13. b.;

przez ſc: naymyloſcywſſa 1. a., myloſcy 1. a.
przez ſci: nierostropnoſcią, ſloſcią, wdziącznoſcią 16. a.

Nieprzechodne zmiękczenia gardłowych.

k' przez *ki*: kiedy 14. a.
przez *k*: ſyedmiorakey 14. b., krzeſcʒẏanſʒkeẏ 11. a., krzeſcʒẏanſkey 13. a.
g' przez *gi*: nagiego 11. b.
Czy *g'* było wymawiane czy też *j* w wyrazie angiolovi 2. b., trudno rozstrzygnąć.

Właściwości fonetyczne.

a) z zakresu samogłosek.

Odpowiednikiem ь jest *e*, obok *i* (y) w przym. člověčeński: cʒlowieczenskych 11. b., ob. cʒlovyeczẏnſkẏch 11. a.

Odpowiednik ъ, *e* w przyimku *ze*: ʒe krztv 14. b., ʒe dwnaſcie 11. a., ʒe trzech 13. a. b, ʒe ſlego 12. b., ʒe wſſitkẏch 9. b., ʒe wſſitkey 9. b., ʒe wſſiſtkẏch 15. b.

Pierwotny odpowiednik ъ, *e* zachował się w wyrazie tesklẏvach byla 9. a., por. n. pol. tęsknić, tęsknota i t. p.

Słowo mniemać ma w temacie *i*: mnymala 6. a.

Zgłoska *ji* na początku zachowała się: ymyenya 7. b. obok dobrego myenya 7. a.

Samogłoska *i* w dat. sg. zaimka ty: *ći* zachowała się czy 3. a., lecz zniknęła w tym wyrazie jako enklityce: dzysiacz my thego ʒal 4. a., bocz 1. a.; 2 sg. impt. ma formę nye raczi 1. a., obok zaraz a racz 1. a.

Prasłowiańskiemu *r*, stsł. rь odpowiada *ir*, *ir̆*, lecz częściej *er*, *er̆*: pẏrwſſe 3. a., napirvey 6. a., 14. b., σwirzchnich 11. a.; obok napieruey 3. b., napierweẏ 4. b., napiervey 11. a., pierwſſe 15. a., pierſſe 15. a., cierpala 11. b., cierplẏwa 13. a., dzierżala 11. a., ſʒwyerſchney 6. a.

Wpływ spółgłosek nosowych *m*, *n*, na poprzednie samogłoski uwydatnia się w następujących przykładach: grupa en przeszła na an: than dar 1. a., zamiast ten; przeth ſſadąm 15. b. zamiast sądem; iązikiąm 10. a. (językiem); pisarz napisał kthorim thim grzechą ſmiertelnẏm 9. a., zamiast grzechem; poprawiacz dodał u góry linijkę, jako znak za m: grzechą̄, ʒ vmiſlą̄ 15. a.

Samogłoska *o* zachowała się na końcu wyrazów: jako, tako: a tako iakomkolwiek 5. b., tako, yako 6. a., iako ſandziego 10. a.

e zniknęło w złożeniu nysly 16. a., zamiast niżeli.

Formy zaimka mój są ściągnięte obok nieściągniętych: mego 3. b., 9. b., 15. a., mey 9. b., vczynkow mẏch 3. b., obok moich 3. b., 9. b.

b) z zakresu spółgłosek.

Wyrazy Chrystus, chrzest i pochodne, mają na początku *k*: kriſte 17. a., ȥe krztu 14. b., krzeſczẏanſȥkey 11. a., krzeſczẏanſkey 13. a., krzeſczyanka 13. b.

Godne uwagi jest rozwinięcie się grupy spółgłosek *zgd'* z pierwotnego *sd'*: ſgdierȥyecz 16. b.

z zachowało się w wyrazach: prozney 10. b., proznich 3. b., 4. a. b., proȥnemy 4. b., naproȥnoſczyach 9. a., naproȥnoſciach 10. a., w proȥnoſczẏ 10. a. W wyrazie barzo = barſo 17. a. zachowało się pierwotne *z* n. pol. bardzo.

W rzeczowniku serce i pochodnych *ś* na początku było palatalne: ſiercȥa 3. b., ſẏercza 14. b., tak, że i grupa ſſ oznacza tu *ś*: ſſercza 3. b. Zmiękczenie niezwykłe zachodzi w wyrazie: ſgdzierzẏecz 16. b.

Znikanie spółgłosek.

t zniknęło z grupy *stń* w wyrazie: vcząſſnicza 12. b., vczeſſniczą 12. a.

v zniknęło w wyrazie: pierſſe 15. a. obacz pierwſſe.

ł zniknęło już w słowie: mówić, moviącz 2. b., movila 8. a.

Inne przykłady zniknięcia spółgłosek i zwątlenia grup spółgłoskowych są: przẏklanie 8. b. (przykładnie), ſwiadeſtwo 10. b.

Natomiast grupa *stl* zachowała się w złożeniu: jestli, jeſtlẏbich 5. b., yeſtlybych 11. a., a ieſtlih ktore spelnila 10. b.. obok yezlybych 11. a.

Na wzór przymiotników: utworzonych od tematów na -esti-, -osti za pomocą przyrostka -ъno-: *bolěstъno-, radostъno-, złostъno-, powstał przym. cielestny: cȥelestnich 3. b,, cieleſtne 4. b., cȥieleſtney 6. a. zamiast cielesny = *tělesьnъ.

Godna uwagi, że słowo rozgrzeszyć, pierwotnie brzmiące: rozrzeszyć i nic niemającego wspólne z wyrazem grzech, występuje tu już w nowej postaci, powstałej drogą błędnego wywodu właśnie od tego

ostatniego wyrazu: rozgrzelſil 16. b. Zamiast pierwotnego krechki, krechkość powstały już formy z *w* krewkość (cf. słown.) pod wpływem fałszywej etymologii do krew.

Zaimek *všytek* ma formy bez *s*: wſſytkyego 8. b., nath wſſitko ſtworzenẏe 9. b., ze wſſitkey pamiączẏ 9. b., wſſitkiego rozvmv 9. b., ze wſſitkych ſẏl 9. b., obok ze wſſiſtkẏch 15. b., wſſiſtkich 16. b.

Dysymilacya grupy spółgłosek *ćc*, *ćč* na *jc*, *jč* już została dokonana w wyrazie *ojca*: oycza 16. a., oẏcze 9. a., 15. b., 16. b., vinoyczy 11 b.

grupa *źř* zachowała się w wyrazie zaſrzała 7. a. nowe: *zajřała*.

Z pierwotnego *měsťce, měśćce zniknęło *ć*: na mieſcze 5. b. nowe: *mejsce*, por. ſzdobrodzieſtwa 6. b. zam. dobrodźejstva.

Z grupy *čść*, *ś* zniknęło: czczy 6. a., 10. a., nieczczila 9. b.

chv' zlało się *f'*: krotofilnich 5. a.

Niektóre sufiksy.

Od tematów przymiotnikowych za pomocą suf. *-osti-* utworzone są rzeczowniki abstracta, niezwykłe w dzisiejszym języku: mąznoſczy 14. a. (męstwo); niedbaloſczyä(m) 13. a. (niedbalstwo); ſpotrzebnoſczy 5. b.; dla potrzebnoſczy 5. b., 8. a. (potrzeba); dla ſmacznoſczy 5. b., 8. a. (smak); zvchvaloſcyam (zuchwalstwo) 16. a.

Od tematu rzeczownikowego *-čistĭ-* za pomocą suf. -livo- utworzono przymiotnik počlivy = *počĭstьlivy i wyrazy pochodne: poczlyvego 5. b., poczlyvẏe 8. b., w poczlẏvoſczẏ 10. a., 15. b., (nowe poczcivy = počьstivъ).

Temat zaimka *ino-* ma formę comparativu: ynſego 10. b., ẏnſſe 4. b.

Comp. przym. *miły* ma sufiks *ě* + *jьs-* naymyleyſſy 17. a.

Superl. ma przystawkę *ná* i *naj-*: naſwaintſſey 16. a., naſwiantſſey 16. b. obok naymyleyſſy 17. a.

Właściwości z zakresu morfologii.

Z form deklinacyjnych zanotować należy:

Sg. gen. tem. na ja- m. i f. bogomodlce 1. a.; viary, nadzieye ẏ laskẏ 13. a.; nie bilach też nadzieẏe pewney 13. b.

Sg. gen. rzecz. f. na -ja- ma ej: mſeẏ ſvyanteẏ 8. b.

Sg. dat. tem. na -o ma formę na -u: dvchv ſwiantemv 16. a.

Rzecz. żen. na yjá mają dat. sg. na ej: pannie mariey 2. a.

Sg. instr. tem. na -o jest, jak naturalna, zakończony na -em, ale fonetycznie zmieniła się ta końcówka na -ąm: przethſſadąm 15. b., grzechą ſmiertelnym 9. a.

Rzeczowniki nijakie z suf. *-ije* mają w instr. sg. końcówkę -im: ȝveſſelım y okochanym 9. a., przykaȝanym 12. a. b., dozwolenym 12. b., pochlebovanym 12. b., nyeobiawienym 12. b., nieſkaranim 12. b., nieſprzyczinianī 12. b., ȝaſczicȝienym moym 17. a.

Rzeczowniki żeńskie z tem. na -a, -i mają instr. na ǫ, lecz pisarz pisze te formy przez am; poprawiacz zaś wyskrobał w niektórych miejscach końcowe *m*: opylnoſcȝiam 8. b., smislnoſciam 5. b., smyſlnyoſczyam, ſpilnoſcia(m) 6. a., krewkoſcia(m) 16. a., rada(m) 12. b., podobnież przeth thobam 9. a., obok przeth thoba(m) 9. b.

Rzeczownik męski z tem. na *-o-* ma w loc. pl. formę na -och: vczynkoch moich 14. a.

Rzeczownik *słowo* ma loc. pl. w ſloviech 14. a.

Rzeczownik *myśl* instr. pl. ma myſlamy 3. b.

Rzeczownik *raz* ma gen. pl. razow 9. a.

Rzeczownik *nieprzyjaciel* ma dat. pl. nieprzyiacielō 14. b.

Żeński tem. na -a ma dat. pl. na -am: pokvſam 3. b.

Rzeczowniki męskie i nijakie z tem. na -o mają pl. instr. na -y (i): thimi grzechy, onimi grzechy 9. a., dobremy vczynky 13. b., nyevczynky dobremy 13. b.

ſlovi proznemy 4. b.

Liczebniki typu *pięć* i t. d. mają gen. na -i, jako temata na -i-: piączy ſmyslow moich 4. b., ſyedmy grzechow 6. a., ſdȝyevyaczy cȝvdzych grzechow 12. a.

Liczebnik trzy ma dat. trzem 14. b.

Liczebniki na (-oro), (-ero) mają odmianę: ac. o oſmioro blogoſlavienſtvo 13. a., gen. z oſmiora blogoslavienſtwa ſdzieſianciora przykazania 9. b., a więc nie ma jeszcze nowotworów jak, dwojga, trojga, czworga, ośmiorga i t. d.

Niektóre formy zaimków.

Zaimek osoby 2-ej.

Sg. dat. enklityczny jest *ci*, *ć*: czy 3. a., bocz 1. a., dziſſiacz my thego zal 4. a., 7. a., dzyſſiacz 13. b.

Instr. sg. ma formę *tobą*, którą pisarz pisze: przeth thobam 9. a., a poprawiacz niekiedy wyskrobuje końcowe m: przeth thoba(m) 9. b.

Instr. i loc. sg. m. n.zaimków rodzajowych kończą się na *-ym*, *-im*: ȝaſczicȝienym moym 17. a.; loc. pothym 11. b., potym 3. a., w moym gnyevye 8. a., offſim 10. a. obok offſem.

Acc. pl. m. zaimków z tem. na -o ma końcówkę pierwotną *-y*: v ony grzechy, nad onÿ (grzechy) 15. a.

Acc. pl. zaimka *ji* ma formę ńe: za nÿe (rodziców).

Instr. pl. m. ma formę na -ymi: thimi grzechy, onimi grzechy 9. a.

Instr. pl. fem. ma formę na -emi: myslamÿ moiemÿ 3. b.

Z form deklinacyi złożonej przymiotników zaznaczyć należy:

Acc. pl. yȥem ſią gnyevala na blÿȥnie moÿe na poddane moye 8. a.

Instr. pl. bez różnicy rodzaju ma formę na *-emi*; ale poprawiacz tu i owdzie dopisał nad *e* samogłoskę y. Raz przy rzeczowniku żeń. jest *ymi*. Godna uwagi, że zaimek ma formę *tymi*, *onymi* obok *moiemi* przykłady: vbogiemi albo niemocznemi ſią ȥądala 5. a., thimi grzechy ſmyertelnemy, onimi grzechy 9. a., myſlamÿ moiemÿ roſȥmaitemy proȥnimi 3. b., slovi proznemy 4. b.; dobremy vczynky 13. b., a nye vczynky dobremÿ 13. b., cȥnothamÿ ſwianthÿemy 13. b.

Z form konjugacyjnych zasługują na uwagę:

Formy aorystu zachowały się od słowa być: 1. sg. bych: ieſtlÿbich ÿa dotikala ſią 5. b., ÿestlybych ÿa w ktorÿm vatpila 11. a., ÿeȥlÿbych ÿa nyebila poſlvſſna 11. a., a ieſtlÿbich też ȥe ſlego nabÿczią vcząſſniczą bila 12. b., yaką bich mogla 16. b., gdzye bÿch tego miala wdzięczna bicz 14. a.

2. os. sg. *by*: y cȥiebie oycze dvchowny proſſą dla milego boga aby mie ſkaral 16. b.

Czas przeszły złożony ma formy ściągnięte 1. sg. ſgrzeſſilam 16. a., nyeprzywlaſczalam tego dobroczą mylego pana 6. b., ylemkolviek razow ſȥgrzeſſila 4. b., ilemkolviek kroicz ſgrzeſſila 9. a., iakomkolviek ſgrzeſſila 5. b. ÿakomkolviek bÿla 6. a., ÿakomkolviek bila 12. a., yakomkolviek mÿſlÿ nÿeczyſte w ſlercȥv mÿala 7. a., ÿakomkolviek ȥaſrzala 7. a., yakomkolviek thym grzechem ſgrzeſſila 8. b,, yakomkolviek przykazanÿe mÿlego pana boga przeſtąpovala 10. b., iakomkolvÿek . . . . ſgrzeſſila izem ya . . . . trwala 3. b., ÿzem ſlvchala 5. a., yzem . . . nie chvalila 9. b., ÿȥem ſią gnÿvala 8. a. afſlakoȥem ſią dala 6. a., alem w nich lvbovala 7. a., ialmvznym ſviantey vbogym nyedavala 9. b.

Na uwagę zasługuje: wiaczeÿ iem zadala 6. b.

Charakter aorystu *ch* przeniesiono do form czasu przeszłego złożonego: nie milovalach 9. b., nyebalach ſią 9. b., nyedalach radÿ 11. b., nieſkaralach viſtąpnego 11. b., nie othpvſczalach gniew vynovayczy

11. b., nie bilach też ſpraviedliva, nieobiavialach 14. b., niebilach 12. b., 13. b., 14. a., 14. b., niechczialach 12. b., nye plakalach 12. b., kthorimech ya obrazila pana boga 3. a., ktorech povynna dzialacz 8. b., ktorech ia ... przeſtąpovala 9. b., o ktorech ya nicz nie bdala 12. b., ktoregoch ya nye zachovala 14. b., themvch vianczey zyczna nie byla 7. b., a ſtegoch nie bila pochopna 7. b., thegoch wſſytkyego zamyeſkavala 8. b., thegoch nie bila wdzieczna 14. a., a ymech przywzalala 4. b., megoch bliſniego niemilovala 10. a., teſklywach ... byla 9. a., izech ſią poſpoviedzy mey ... nye polepſila 3. a., yzech ya ... chovala 4. b., yzech ſią kochala 5. a., yzech ya vielekroycz iadla albo pila 5. b., yzech ya nyerzadzyla 5. b., yzech ya baczila 5. b., yżech ſią też mnymala bycz 6. a., tako yzech też nye bila poſlvſſna 6. a., yzech ya byla lakoma 6. b., yzech vianczey yadla 8. a., yzech ya ... nienavczila 11. b., yzech ya ... nyenakarmyla 11. b., yzech ya nie miala vyary 13. a., izech nie bila vbogą 12. b., yzech niebila roſpvſtna 14. a., izech nievſſmierzala 14. b., anych ſtego .... dziakovala 6. b., anych ſtego wdzyączna bila 6. b., anich iadla przeżegnala 8. a., anich zadala 13. a., yakochkolviek .... niepelnila 12. a., yakochkolviek ſgrzeſſila 13. a., a takoch bila 13. b., thedich prozney chwaly zadala 6. b., a ieſtlich kthore spelnila 10. b., alech ſią gnyevala 14. a., aliech ya viele kroicz lamala 15. a.

Słowa częstotliwe z suf. -a- n. p.: davam ſią, ſią davam passim (4. b., 11. b. i t. d.); zamyeſkavala 8. b.

Imperativus 2 sg. kończy się na i: nyeraczi 1. a. obok racz 1. a.

Właściwości z zakresu składni.

Nominativus jako orzeczenie.

Rzeczownik z zaimkiem dzierżawczym w nominativie jako orzeczenie: abi twoya okrudna a nyevynna mąka y rani thvoie bili obrona moia lekarſtvo moie 17. a.

Orzeczenie przymiotnikowe stoi w instrumentalu: yzech niebila vbogą 12. b.

Genetivus po czasownikach:

spowiadać się: tego sią spowiadâ 11. a., 12. a., 12. b., 13. a.

wiarować się: a chezą sią ich (= grzechów) viarouacz 16. b.

Genetivus po przym. *wdzięczen*: thegoch nie bila wdzieczna 14. a., gdzye bych tego miala wdziączna bicz 14. b.

Genetivus po przym. *posłuszny*: yzech też nye bila poſlvſſna moich ſtarſſich 6 a., poslvssna vstawi kościola 11. a.

